SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA, KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE TÜRKİYE'DE MİKRO FİNANSMAN UYGULAMALARI

Betül GÜR [3]

ÖZET

Bu makalede, Türkiye'deki başlıca sivil toplum kuruluşlarının kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı içinde, gerçekleştirdiği mikro finansman faaliyetleri ele alınmış, bu faaliyetlerin sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma, bu yönüyle ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu amaçla Türkiye'de faaliyet gösteren ve kendi türlerinin benzersiz örnekleri olan sivil toplum girişimlerinden Türkiye Grameen Bankası Mikrokredi Programı (TGMP), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) Mikro Kredi Projesi ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi'nin mikro finansman uygulamaları çalışmanın örneklerini oluşturmaktadır. TGMP, TGV ve KEDV'nin Türkiye genelindeki şubelerinde yapılan anket çalışmasıyla elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; gerçekleştirilen mikro finansman projeleriyle, projenin uygulandığı bölgelerde istihdam yaratılmış, kadın girişimciliği desteklenmiştir. Bunun için sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına ekonomik ve beşeri yönden katkı sağlanmıştır. Ancak mikro finansmandan yararlanması hedeflenen kesimin tamamına ulaşılamamıştır. Bu durumda, projelere sağlanan finansal desteğin büyük ölçüde bağışlara dayanması etkili olmuştur. Proje yürütücüsünün mikro kredi talebinde bulunan bireyler üzerinde yarattığı güven duygusu, kredi kullanım talebin arttırarak projeyi başarılı kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Mikro Finans, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Türkiye-Grameen Bankası Mikrofinansman Programı

SUSTAINABLE DEVELOPMENT, CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, AND THE MICRO FINANCE PRACTICES IN TURKEY

ABSTRACT

In this study, micro financing activities carried out by the non-governmental organization in the frame of corporate social responsibility are discussed and the effects of these on sustainable development are looked into. In this aspect this study is a first. To fulfill this aim, non-governmental organization such as The Turkish Grameen Bank Microcredit Project (TGMP), Foundation for Volunteers for the Community (TOG), the Micro Credits Project and the Foundation for Valuing Women's Labor (KEDV) Maya Micro Economic Support Organization and its micro financing applications have been taken as examples. The results of the surveys given out at the multiple branches of TGMP, TOG ve KEDV branches in Turkey have been statistically and comparatively analyzed. The analyses point out that employment was created and women's enterprises were supported via the micro financing projects. Both economic and humanitarian contribution to the sustainable development was made possible for this purpose. However; micro financing projects did not reach all who were intended to benefit from them. That the support for projects was based on donations was operative. The trust the project manager creates on the individuals who apply for credit increases the amount of credit applied for, hence making the project successful.

Key Words: Sustainable Development, Micro Finance, Corporate Social Responsibility, The Turkish Grameen Bank Microcredit Project

3 Yrd. Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Küçükyalı-İSTANBUL

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'yle birlikte artan üretim kapasitesi, işletmelerin kârlılıklarını arttırmış, daha yüksek kâr elde etme güdüsüyle hareket eden işletmeler, zamanla küresel ölçekte ulusaşırı işletmeler haline dönüşmüştür. Bu gelişmelere paralel olarak liberalleşen finansal piyasaların küresel entegrasyonu, bölgesel ve/veya küresel ölçekte makroekonomik dengesizlikleri ve finansal istikrarsızlıkları da beraberinde getirmiştir. 2007-2008 Küresel Finans Krizi'nin yarattığı ekonomik ve finansal istikrarsızlık, bu durumun en güncel örneği olarak verilebilir.

Kârın maksimizeasyonuna odaklanmış şekilde faaliyetlerini sürdürmekte olan işletmeler, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek artan bir şekilde kendi kurumsal yapılanmalarının dışında toplumsal hayata yönelik katma değer yaratmanın bilincine varmaya başlamışlardır. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) olarak adlandırılan bu anlayış çerçevesinde işletmeler, iç ve dış paydaşlarıyla birlikte hareket etmektedir. İşletmelerin dış paydaşlarıyla artan etkileşimi, bir dış paydaş olarak sivil toplum kuruluşları (STK)'nın baskısı ve KSS faaliyetlerinin işletmenin kârlılığına sağlayabileceği katkılar, sürdürülebilir kalkınma ve KSS kavramlarını birbiriyle yakınlaştırmıştır.

Zira, günümüzde ekonomik kalkınmanın başarılabilmesi ve sürdürülebilirliği, doğal çevrenin ve zaten kıt olan kaynakların korunması, gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi, yoksulluğun önlenmesi ve bireylerin refah seviyesinin arttırılması dünya barışının sürdürülebilmesi için hayati önem taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma günümüzde sadece ekonomik değil, beşeri ve sosyal göstergelerdeki değişim çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu noktada gerek işletmeler gerekse STK'lar çeşitli KSS projeleri yoluyla beşeri sermayenin gelişimine ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğine hizmet etmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'de yoksullukla mücadeleyi hedefleyen STK'ların, kadınlara yönelik mikro finansman uygulamaları yoluyla sürdürülebilir kalkınmaya etkileri incelenmektedir. Finansal kurumların sunduğu imkanlardan yeterince yararlanamayan düşük gelir düzeyindeki bireylere grup oluşturma, güven hissi yaratma, tasarruf edebilme gibi sosyal işlevlerin sağlanması ile yoksulların topluma entegrasyonu ve bu sayede geniş tabanlı bir toplumsal kalkınma hedeflenmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren ve kendi türlerinde benzer örnekleri olmayan STK'lardan Türkiye Grameen Bankası Programı (TGMP), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) Mikro Kredi Projesi ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi'nin mikro finansman uygulamaları çalışmanın örneklerini oluşturmaktadır. TGMP, TOG ve KEDV'in Türkiye genelinde yaygın 38 şubesinde, şube yöneticilerine uygulanan anket yardımıyla, uygulamalar istatistiksel olarak karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Bu çalışmayla, söz konusu STK'ların mikro finansman politikalarının sürdürülebilir kalkınma üzerine katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan çalışma, bir ilk olarak değerlendirilebilir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Fiyat istikrarının, ekonomik büyümenin ve dış dengenin sağlanması, istihdamın arttırılması bir ülke ekonomisinde gerçekleştirilmeye çalışılan temel makro ekonomik amaçlardır. Ancak bu amaçlara ulaşmak yeterli değildir. Esas olan, sağlanan ekonomik istikrarın devam ettirilebilmesidir. Bu nedenle söz konusu amaçlarla ilgili olarak fiyatlar genel düzeyi, büyüme, cari açık/fazla, iç ve dış borçlanma gibi makro ekonomik göstergelerdeki istikrarın sürdürülebilir nitelikli olması gerekir. Sürdürülebilirlik, özellikle ekonomik kalkınmayla sıkı bir ilişki içindedir.

Ekonomik kalkınma; az gelişmiş ülkelerin sırasıyla tarım toplumundan, sanayi toplumuna ve nihayetinde hizmet sektörünün ağırlıklı olduğu bir yapıya dönüşme süreci olarak tanımlanabilir. Söz konusu yapısal dönüşüm sadece ekonomiyle sınırlı değildir. Geleneksel toplum aşaması olarak da adlandırılabilecek tarım toplumu aşamasından toplam arzın ve kişi başına düşen yurtiçi hasılanın arttığı, teknolojinin ve sosyal güvenlik sisteminin geliştiği refah toplumuna geçiş, sosyal ve kurumsal yapıyı da değiştirmektedir. Beslenme, eğitim, sağlık gibi yönlerden yaşam kalitesindeki yükselme, bireylerin özgüvenlerini arttırarak politik ve ekonomik kurum ve kuralları oluşturmasına olanak sağlar (Clark, 1957: 253-420; Kuznets, 1968: 6-28; Rostow, 1971: 46-74; Todaro ve Smith, 2003: 15). Sen (1984: 315-317)'in kapasiteler yaklaşımı ile Streeten (1984: 17-18) tarafından geliştirilen temel ihtiyaçlar yaklaşımında ekonomik kalkınma, iktisadi göstergelerin yanı sıra beşeri göstergelerle de ölçülmektedir. Bireylerin toplum içerisinde insanca yaşayabilmek adına karşılamak zorunda oldukları beslenme, temiz su kullanabilme gibi en temel ihtiyaçlarını gidememeleri şeklinde kendini gösteren düşük yaşam standartları, azgelişmişliğin önemli bir ifadesidir. Harris (2000: 7-8) Neo-Klâsik İktisat Akımı sürdürülebilirliğin, refah maksimizasyonu olarak tanımlandığını, fayda maksimizasyonu ile refah maksimizasyonunu birleştiren sürdürülebilirlik tanımının yiyecek, giyecek, sağlık, eğitim gibi önemli refah göstergelerini kapsayan bir tanımlama olduğundan bahseder. Dolayısıyla sürdürülebilirlik salt iktisadî bir kavram olarak düşünülmemelidir. Günümüzde iktisadî hayatın dışında, pek çok alanda "sürdürülebilirlik"ten ve "sürdürülebilir kalkınma"dan bahsetmek mümkündür.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu (1987)'nda sürdürülebilir kalkınma; gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin, bugünkü ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde kalkınma olarak tanımlanmıştır. Burada "ihtiyaç" kavramıyla, özellikle dünyadaki yoksul insanların ihtiyaçlarına vurgu yapılmaktadır. Bir diğer vurgu ise bugün ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme noktasında, çevresel faktörler üzerine teknoloji, aşırı üretim vb. yönlerden ortaya çıkabilecek baskılardır. Bu nedenle ekonomik ve sosyal kalkınmanın amacı, gelişmiş veya gelişmekte olan, piyasa ekonomisi veya merkezi planlamanın olduğu bütün ülkeler açısından sürdürülebilirlik kavramının tanımlanmasında ekonomik ve sosyal amaçların ortaya konulmasıdır. Rapor'da sürdürülebilir kalkınmayla ilgili farklı yorumların getirilebileceği öngörülmüş, ancak sürdürülebilir kalkınmanın ana konsepti üzerinde ortak bir konsensus ve sürdürülebilir kalkınmayı başarabilmek için geniş çaplı bir stratejik çerçe-

venin oluşturulmasının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Yaygın olarak genel kabul gören bu tanımı, bugünkü ihtiyaçlar kadar gelecekteki ihtiyaçları da karşılayabilmeyi sağlayacak şekilde kaynakların kullanımının yanı sıra, yatırımların yönlendirilmesini, teknolojik gelişmeye odaklanmayı ve kurumsal değişimi içeren bir süreç olarak yorumlamak mümkündür (Banerjee, 2002: 4-5).

Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 1994 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu (1994: 17-19)'yla ekonomik ve beşeri ihtiyaçların karşılanması gerekliliğini ortaya koymuştur. İnsani gelişmeye dayalı bu yeni kalkınma anlayışı doğrultusunda, kalkınmayı ölçen yeni indeksler hesaplanmaya başlanmıştır. İnsani Gelişme İndeksi (Human Development Index-HDI), Çok Boyutlu Yoksulluk İndeksi (Multidimensional Poverty Index-MPI), Cinsiyet Eşitsizliği İndeksi (Gender Inequility Index-GII) gibi indekslerle ortalama yaşam beklentisi, okullaşma, doğum oranı, anne ve çocuk ölümleri, beslenme, temiz içme suyu temini, yetişkin okur-yazarlığı, elektrik ve su kullanımı, ısınma amaçlı kullanılan yakıt türleri, televizyon ve buzdolabı gibi başlıca dayanıklı tüketim mallarına sahip olma, işgücüne katılım, parlamentoda temsil gibi hem ekonomik hem de beşeri kalkınmaya dair birçok değişken incelenerek bireylerin içinde bulunduğu yoksunluğun boyutları, daha makro açıdan ülkelerin kalkınma süreci ve kalkınmanınsürdürülebilirliği ortaya konulmaktadır (UNDP, 2011: 167-172).

Günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın kapsamı genişledikçe, sürdürülebilir kalkınmanın KSS kavramı ile örtüşen yanları da fark edilir hale gelmiştir. Marrewijk (2003: 102)'e göre; geçmişte sürdürülebilirlik özellikle çevre konusuyla, KSS ise insan hakları gibi daha ziyade sosyal konularla ilgili kavramlar olarak görülürken, günümüzde sürdürülebilirlik ve KSS eş anlamlı kavramlar olarak değerlendirilmektedir. Özellikle sürdürülebilir kalkınmada ekonomik unsurların yanına beşeri ve sosyal unsurların da eklenmesiyle beraber, insani gelişmeye katkıda bulunma noktasında KSS ile sürdürülebilir kalkınmanın ortak noktaları da artmaya başlamıştır.

KSS kavramı ilk olarak Howard R. Bowen'ın, 1953'te yayımlanan "İşadamlarının Sosyal Sorumlulukları" (1953: 6) isimli kitabında yer almıştır. Bu eserde Bowen, KSS kavramının gelecekte sık sık kullanılacağını ifade eder. İşadamlarının, toplumun değer ve amaçlarıyla uyumlu bir takım politikalar izlemek zorunda olduklarını vurgular. Toplumun yararına olacak şekilde uygulanması gereken politikalardan kastedilen, sosyal sorumluluktur. İş adamlarının sosyal sorumluluk bilinci içinde faaliyette bulunmalarının ekonomik sorunların iyileştirilmesi ve ekonomik amaçlara ulaşmada katkı sağlayacağı ifade edilir.

KSS kavramıyla ilgili olarak kapsamlı ve tek bir tanımlama söz konusu değildir. Bu durum akademik tartışmaları ve süregelen araştırmaları güçleştirmektedir (Marrewijk, 2003: 96; Valor, 2005: 193). KSS, genellikle bir işletmenin sürdürülebilir büyüme temel hedefine yönelik olarak doğayı ve çevreyi koruyacak önlemler alarak üretimde bulunması olarak tanımlanabilir. Öte yandan bu, dar kapsamlı ve eksik bir tanımlamadır. Daha geniş kapsamlı bir tanımlama yapmak gerekirse KSS, bir işletmenin çevreye ve topluma karşı sorumluluklarının yanı sıra doğrudan ve/veya dolaylı ilişki içerisinde

bulunduğu ve işletme kararlarından ve faaliyetlerinden ciddi olarak etkilenebilecek bütün paydaşlara karşı sorumlulukları olarak ifade edilebilir. Bir başka deyişle bir işletmenin, bireylerin vatandaş olarak üstlendikleri yükümlülükleri gibi bir takım yükümlülükler taşımasıdır. (Aktan ve Börü 2007: 13-21). İşletmelerin toplumun etik, yasal, ticari ve sosyal beklentilerine uygun şekilde faaliyetlerini sürdürmesi olarak da ifade edilebilir (Rivera ve Noonan, 2002: 6). Günümüzde işletmeler, paydaşları arasındaki etkileşim ve işletme faaliyetlerinin toplum üzerine etkisi konularına odaklanmıştır. Dolayısıyla KSS, paydaşların baskısı ve işletmenin kârlılığına olabilecek katkılar dikkate alınarak oluşturulan kapsamlı işletme stratejileri şeklinde de açıklanabilir Silberhorn ve Warren, 2007: 368).

KSS kavramını, günümüzde giderek daha fazla telaffuz edilmeye başlanmakla beraber, çok daha eski tarihlere dayandırmak mümkündür. Özellikle Sanayi Devrimi sorasındaki sürece bakıldığında, 1900'lerin hızlı ve hareketli iktisadî hayatının 1929 yılına gelindiğinde New York Borsası'nın çökmesiyle son bulduğu görülmektedir. Yaşanan panikle ortaya çıkan işsizlik nedeniyle satın alma gücü düşmüş ve büyük işletmeler birbiri ardına kapanmaya başlamıştır. Özellikle Amerika'da işletmelerin bu yıllarda devasa ölçeklere ulaşması, buna karşılık görünmez el teorisinde savunulduğu gibi toplumun refah seviyesinin ve sosyal beklentilerinin karşılanmamış olması, düşünce sistemini değiştirmeye başlamıştır. Böylece işletmeler, büyüyen yapılarının topluma olan etkileri ve faaliyetlerinin sonuçlarından dolayı KSS kavramıyla karşı karşıya kalmışlardır. 1960'lı yıllarda çalışan hakları, asgari ücret, çevreye duyarlı üretim, tüketici hakları, sigortalı çalışma vb. birçok konu ele alınmış, bu yıllarda sivil toplum kuruluşları (STK) toplum içindeki rolü önem kazanmaya başlamıştır. Yaşanan bu değişimler karşısında işletmeler de, bir takım sosyal yönlü faaliyetler hayata geçirerek KSS'larını yerine getirmeye başlamışlardır. 1970'li yıllarda işletmelerin başlıca KSS faaliyetler konuları ortaklara bilgi sağlama, iş vermede adalet, kârı paylaşma, reklamların ahlaki olması, çevreyi koruma ve faaliyetlerin topluma yapacağı etkileri düşünerek eylemde bulunma şeklindedir. 1980'lerde ise atıkları azaltma, atık maddelerin geri dönüşümü, yoksullara maddi yardım, toplum sağlığına hizmet, çalışma koşullarının iyileştirilmesi olarak sıralanabilir. Söz konusu yıllarda KSS uygulamalarından işletmelerin sağlayacağı faydaların net olarak ifade edilmemiş olması nedeniyle, genellikle işletmelerin ekonomik ve yasal sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştığı ve ek olarak bazı gönüllü faaliyetlerde bulunduğu gözlenmektedir. Günümüzde ise işletmeler, KSS uygulamaları konusunda bir plân dahilinde hareket etmekte ve stratejiler geliştirmektedir (Aktan ve Börü, 2007: 23-24). 1990'lardan itibaren KSS hemen her coğrafyada gündeme oturan ve sonuçlarıyla toplumsal yaşama hızla giren bir kavram olmuştur (Yönet: 2005: 242).

3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK İŞLEVLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İLİŞKİSİ

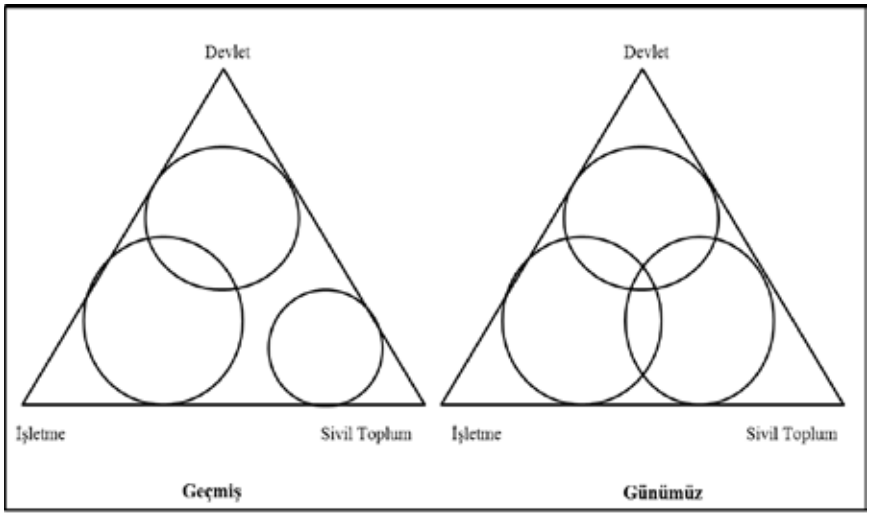
Sanayi Devrimi'nin yaşandığı dönemlerde hakim iktisadi görüş kapitalizmdir. Özel mülkiyetin ve özel teşebbüsün ön planda olduğu, bireyin kişisel çıkarı için girişeceği eylemlerin sonucunda sağlayacağı faydanın toplum yararını da maksimize edeceği görüşünün kabul edilmesiyle yeni değerler ortaya çıkmış ve bu da sanayileşme felse-

fesine uygun düşmüştür. Bu dönemde Adam Smith'in Görünmez El Teorisi'nin hakim görüş olması ve bu nedenle kârlılık ve üretim artışının esas alındığı egemen bir görüş bulunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu dönemde işletmeler kişisel kazançlarını maksimize etmeye çalışmanın dışında bir sorumluluk almamıştır. Günümüzde ise KSS kavramına ilişkin olarak yapılan tanımlamalarda, genellikle kâr amacı güden işletmeler ele alınmaktadır. Kâr amacı gütmeyen kurumlar bu tanımın içinde (en azından bugüne kadar) yer almamıştır (Aktan ve Börü, 2007: 19-23).

KSS kavramının ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere başlıca üç boyutu vardır. Geçmişte işletmeler daha ziyade ekonomik ve sosyal boyutlara odaklanırken, kârlılığın arttırılması ve sürdürülebilirliği noktasında sosyal boyuta karşı da artan bir ilgi dikkat çekmektedir (Panapanaan ve Linnanen, 2009: 75). Öte yandan işletmeler KSS faaliyetinde bulunurken, çeşitli paydaşlarla birlikte hareket etmek durumundadır. İşletmenin paydaşları kurum içi ve kurum dışı paydaşlar olmak üzere iki gruba ayrılır. Kurum içi paydaşlar; şirketlerin kurucu ana sahipleri, hissedarları, yöneticileri ve çalışanlarından oluşur. Kurum dışı paydaşlar ise toplum, devlet, STK'lar, müşteriler, tedarikçiler, rakipler, medya, müşteri sözcüleri, çevreci aktivistler, finans kurumları ve bankalar şeklinde sıralanabilir (Aktan ve Börü, 2007: 14-18).

Dış paydaşlardan biri olarak devlet, kontrolü altında yürütülen ekonomik çevresel ve sosyal bir takım faaliyetlerden nispeten uzaklaşmakta ve bu noktada ortaya çıkan boşluk işletmeler ve STK'lar tarafından doldurulmaktadır (Marrewijk, 2003: 100). Oysaki Yönet (2005: 242)'e göre KSS döneminin temelinde; sanayileşmenin kendi sorunlarını doğurmaya başladığı ilk yıllardan günümüze kadar hızla artan çevresel, sosyal, ekonomik, kültürel hatta siyasi sorunlar karşısında, resmi kurumların ve devletlerin yanı sıra elinde bu sorunlarla baş edebilecek beşeri ve ekonomik kaynakları barındıran işletmeler ve STK'ların bu rolü devletle paylaşmaları yatmaktadır. Dolayısıyla gerek işletmeler gerekse STK'lar söz konusu faaliyetlerle ilgili olarak artan bir işbirliği içindedir. Kaynaklar üzerinde kamu kesiminin payı halâ geniş ölçüde olmakla beraber, şekil 1'de gösterildiği gibi liberal iktisadi yapının giderek yerleşmesiyle birlikte işletmelerin ve STK'ların ağırlığı giderek artmıştır. Öyle ki özellikle küresel çapta faaliyet gösteren işletmeler dünyanın birçok yerinde insanların yaşamını etkileyebilmektedir. Bu etki ise beraberinde sosyal sorumluluğu getirmekte ve önemli bir sosyal aktör olarak faaliyet göstermesine yönelik kamuoyu tarafından baskı yaratmaktadır. STK'lar ise çıkar ve baskı grupları olup gerçekleştirdikleri pekçok faaliyette şirketlerle ortak çalışmaktadır. Kamu kesiminin yer almadığı alanları doldurmaya yönelik doğal bir tepki olarak, bu kuruluşların sayıları ve etki alanları giderek artmaktadır (Marsden ve Andriof, 1998: 334-335; Sarıkaya ve Kara, 2007: 226).

Benzer şekilde Banerjee (2001: 11-12) de, STK'ların kurumsal sosyal sorumlulukla ilgili genişleyen bir faaliyet alanına sahip olduğundan bahseder. Bunun için işletmelerin, STK'ların, devletin çeşitli toplum kuruluşlarının arasında dinamik bir ilişkinin oluşması ve paydaşlar arası diyaloğun arttırılması için yeni bir çerçeve yaklaşımın sağlanması gerekliliğine işaret eder.

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Devlet-İşletme-Sivil Toplum

Kaynak: (Marrewijk, 2003: 100)

STK'ların kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetler, ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasına da hizmet etmektedir. 1992 yılında yapılan Rio Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma anlayışının yerleşmesi için, devlet ile diğer kurum ve kuruluşların katılımının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Rio Konferansı'nda geleneksel kalkınma anlayışını değiştirmeyi amaçlayan, sürdürülebilir kalkınmayla ilgili Gündem 21 belgesinde, iş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesiyle ilgili iki temel vurgu yapılmıştır. Bunların ilki, sürdürülebilir üretimin desteklenmesi verimli kaynak kullanımı, daha az atıkla üretim, insan sağlığına ve çevreye duyarlı üretim olarak değerlendirilmektedir. Diğeri ise sorumlu girişimcilik anlayışının geliştirilmesidir. Sürdürülebilir kalkınmanın ön koşulu olarak toplumsal uzlaşmayı esas alan Gündem 21 belgesinde, güvenli bir gelecek için küresel ortaklık önerisinde bulunulmaktadır. Küresel ortaklık ve geleneksel yönetim anlayışının yerini ortaklığa ve katılımcılığa dayanan yönetişim anlayışı almıştır. Bu yeni yönetişim anlayışı içinde, yerel yönetimler, STK'lar ile diğer yerel aktörler uluslararası topluluk ve merkezi yönetimler tarafından "ortaklar" olarak görülmeye başlanmıştır (Sarıkaya ve Kara, 2007: 224-225). Johannesburg'da 2002 yılında yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde de sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi açısından devlet, STK'lar, işletmeler şeklinde paydaşlar arasında çok yönlü bir diyaloğun geliştirilmesi öngörülmüştür (UN, 2002). Marrewijk (2003: 96)'e göre KSS küresel yoksulluk, sosyal patlama ve çevresel bozulmayı çözümleyecek her derde deva görülmüştür. Bu noktada devlet ve STK'lar gibi kamu ve özel sektör işbirliğine inanmaktadır.

Buna göre sürdürülebilir kalkınma ekonomik başarı, çevresel adalet ve sosyal eşitlik olarak üç boyutta ele alınabilir. Ekonomik açıdan sürdürülebilirlik; gerek sektörel bazda aşırı ta-

rımsal ve sınai üretimden gerekse dış borçlanmayı ve kamu borçlanmasını istikrarlı düzeyde tutabilen bir mal ve hizmet üretiminin gerçekleştirilebilmesidir. Çevresel açıdan sürdürülebilirlik; yenilenebilir kaynakların aşırı kullanımından kaçınarak ve yenilenemeyen kaynakların yatırım yoluyla ikâme edilmesi, böylece kaynakların korunması yoluyla sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Sosyal olarak sürdürülebilirlik ise, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerin yeterliliğinin yanı sıra söz konusu hizmetlerin coğrafi, cinsiyet ve benzeri yönlerden adil dağılımının sağlanmasını içerir (Harris, 2000:5,6). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması noktasında ise işletmelerin, STK'ların, devletin ve diğer tüm paydaşların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda işbirliği içerisinde KSS faaliyetlerinde bulunmaları söz konusudur.

4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MİKRO FİNANSMAN UYGULAMALARI

Türkiye'de gerek işletmeler gerekse STK'lar tarafından gerçekleştirilen çeşitli KSS faaliyetleri bulunmaktadır. Şirketlerin bu tür faaliyetlerine Ek 1'de örneklerle yer verilmiştir. Bu çalışmada ise, sadece STK'lar tarafından yürütülen birer KSS faaliyeti olarak mikro finansman projeleri incelenmiştir.

Mikro finansman yoksullukla mücadelede yardımseverliğin yerine, küçük ölçekli kredi verme yoluyla yoksullara kendi işlerini kurabilme imkanının sunulmasıdır. 2006 yılında Nobel Barış ödülüne layık görülen Muhammed Yunus tarafından, yoksullukla mücadelede politika aracı olarak geliştirilen ve kurumsallaştırılan mikrofinansman uygulamasının geçmişi, 1970'li yıllara uzanır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşan ve dünya çapında kurumsallaşan mikro finansman projesi, elde ettiği geliri nasıl yatırıma dönüştüreceğini bilemeyen, okur-yazar olmayan, özellikle kadınları esas alacak şekilde toplumun en yoksul kesimlerine ulaşmayı hedeflemektedir. Daha ziyade güvene dayalı şekilde verilen mikro kredilerle düşük gelir - düşük tasarruf - düşük yatırım kısır döngüsü kırılarak, düşük gelir - kredi desteği - yatırım - daha yüksek gelir - daha yüksek yatırım - daha yüksek gelir şeklinde daha erdemli bir döngü yaratılmaya çalışılmaktadır (http://www.grameen-info.org/... ; http://www.grameenfoundation.org/...).

Türkiye'de mikro finansman projelerinde faaliyet gösteren başlıca STK'lar; Türkiye Grameen Bankası Mikrofinans Programı (TGMP), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) Mikro Kredi Projesi ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi sayılabilir. Bu çalışmada da söz konusu STK'ların mikro finansman uygulamaları incelenmiştir.

Kâr amacı gütmeyen bir organizasyon olan Türkiye İsrafı Önleme Vakfı (TİSVA) Mikrofinans Merkezi tarafından yürütülen TGMP, 2003 yılında ilk olarak Diyarbakır'da hayata geçirilmiştir. Teminata dayalı klâsik bankacılık anlayışının aksine, teminatsız mikro ölçekli kredi veren bir kurumdur. Kredilerin hedef kitlesi özellikle yoksul kadınlardır. İlk kez kredi başvurusunda bulunanlara, ilk yıl için 100 ilâ 1000 Türk Lirası arasında mikro kredi sağlanmaktadır. Bir yıl vadeli verilen kredileri, düzenli şekilde geri ödeyenlerin limiti ikinci yıl 2 bin liraya kadar çıkarılmaktadır. Sonraki yıllarda ise kredinin miktarı katlanarak arttırılmaktadır. TGMP'nin Türkiye genelinde yaygın şubeleri olup, 73. şubesi Şırnak'ta 2011 yılı içerisinde açılmıştır (http://www.tgmp.net/...).

Mikro finansmanla ilgilenen bir diğer kuruluş olan TOG, 2002 yılında faaliyete geçmiştir. Vakıf, gençlerin gönüllü olarak sosyal sorumluluk çalışmalarına katılmasını sağlayarak kişisel gelişimlerine katkıda bulunma ilkesiyle hareket etmektedir. Böylece gençlerin gönüllülük temelinde toplumsal katılımlarını sağlanmaktadır (http://tog.org.tr/...). Topluma Destek Projesi kapsamında başta kadınlar olmak üzere tüm ülkede 2.5 milyon kişiye ulaşılması hedefiyle yola çıkan TOG, mikro kredi yoluyla Topluma Destek Projesi'ni, sürdürülebilir toplumsal kalkınma açısından önemli bir sosyal sorumluluk olarak görmektedir. Projeye ilk olarak Samsun'da 19 Mayıs Üniversitesi Toplum Gönüllüsü gençlerle, yöre halkının ekonomik zorluklarına çözüm getireceği inancıyla mikro kredi uygulamaları başlanmış olup, kredileri dağıtacak olan ve takibini yapacak olan Toplum Gönüllüsü gençlere temel kredi bilgisini içeren eğitimler verilmiştir. (Gökyay, 2008: 96).

Maya, 2002'de Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)'nın bir iktisadi işletmesi olarak kurulmuştur. Amacı, küçük çaplı iş yapmakta olan dar gelirli kadınlara, işlerini geliştirebilmeleri ve ekonomik hayata aktif katılımını sağlamak amacıyla küçük miktarlarda borç para vermektir. Maya Türkiye'nin ilk mikro kredi kurumu olup, faaliyetlerine 1999 depreminden en çok etkilenen illerden biri olan Kocaeli'nde başlamıştır. Maya tarafından verilen mikro kredilerin toplam meblağı 7 milyon Türk Lirasını geçmiştir (http://www.kedv.org.tr/...).

4.1. Data ve Metodoloji

TGMP, TOG ve KEDV'in Türkiye genelinde yaygın 38 şubesinde, STK'ların kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde gerçekleştirdikleri mikro finansman politikalarının sürdürülebilir kalkınma üzerine etkilerini ortaya koymak amacıyla şube yöneticilerine anket uygulanmıştır. Araştırma Ocak 2008 – Mayıs 2009 tarihleri arasında yapılmıştır. Hazırlanan anket formu elektronik posta yolu ile ilgili STK'lara gönderilmiş, daha sonra telefon ile aranarak soruların tam olarak anlaşılması sağlanmıştır.

Anketin ilk bölümü proje yürütücüsüne ait kişisel bilgilerden oluşmaktadır. Daha sonra 17 adet kapalı uçlu soru ve 3 adet açık uçlu soru ile uygulanan bölgelerde mikro finansman politikasının sürdürülebilir kalkınmaya olan katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İstatistiksel olarak yorum yapılabilmesi için, güvenilirlik analizinin yapılmış olması gerekmektedir. Güvenilirlik değeri bir ölçme aracının tekrarlanan ölçümlerde aynı sonucu verme derecesinin göstergesidir. Güvenilirlik değeri için yapılan analizde, anketin güvenilirliğini "Cronbach's Alpha" katsayısı göstermektedir. Cronbach's Alpha değeri 0,530 ile olumlu sonuç alınmıştır.

Sosyal bilimlerde değişkenlerin dağılımının normal olmasına veya normal olmamasına göre parametrik testlerin mi, parametrik olmayan testlerin mi yapılacağına karar verilmektedir. Bu nedenle, değişken için "Kolmogorov-Smirnov Testi" yapılmaktadır. Testin hipotezleri

Ho: Değişkenler normal dağılmaktadır.

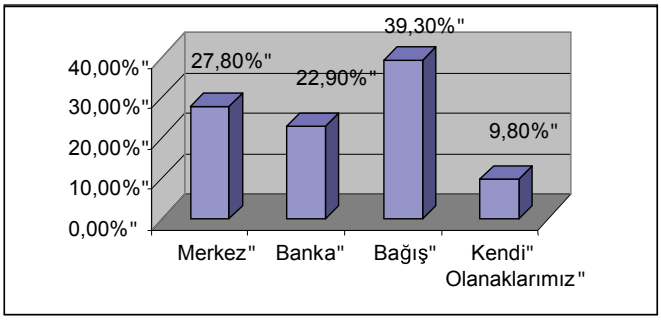
Ha: Değişkenler normal dağılmamaktadır.

Kolmogorov-Smirnov Testi'nin *p* değeri (olasılık değeri) bütün değişkenler için < 0,05 olduğundan Ho hipotezi reddedilerek, değişkenlerin hepsinin normal dağılıma uymadığı kararına varılmıştır. Kolmogorov-Smirnov örnek sayısı büyük olduğunda kullanılırken Shapiro-Wilk testi örnek sayısı küçük olduğunda (örnek sayısı ≤ 50) kullanılır. Anketimizde bazı değişkenler için örnek sayısı 50'nin altına düştüğünden, Shapiro-Wilk testi uygulanmış, aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Sadece projedeyi yürütenlerin yaşı için normal dağılmıştır. Bu durum bizi parametrik olmayan testlere yönlendirmektedir.

4.2. Sonuçlar

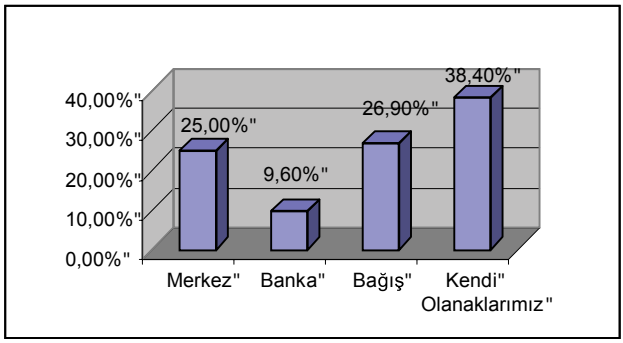
Anket çalışmasının yapıldığı söz konusu STK'larda görev alan proje yöneticilerinin %100'ü ücretli olarak çalışmakta, %93'ü bölge halkından oluşurken, %7'si bölge halkı dışından oluşmaktadır. Yöneticilerinin %69'unu kadınlar oluştururken, %31'ini erkekler oluşturmakta, yaş ortalaması ise 31'dir. Görev alan proje yöneticilerinin hiçbiri ilköğretim mezunu değildir. %11,1'i lise, %26,7'si Meslek Yüksekokulu, %57,8'i üniversite ve %4,4'ü yüksek lisans/doktora mezunudur. %86,7 oranında yönetici, sorumluluklarını yerine getirecek bilgisayar ve donanıma sahip olduğunu söylerken, yöneticilerin %13,3 donanımlarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Maya ve TGMP mikro kredi müşterilerinin hepsi kadınlardan oluşmakta iken, TOG tarafından verilen mikro kredilerin %60-%70 arasında kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Şekil 2'de mikro finansman projesini yürüten STK'ların gerekli finansal desteği nasıl sağladıkları yer almaktadır. Proje yöneticileri mikro kredi projesi için finansal desteğin %27,8'sini merkezden, %22,9'unu bankalardan, %39,3'ünü bağış yolu ile ve %9,8'ini ise kendi olanakları ile bulmaktadırlar.

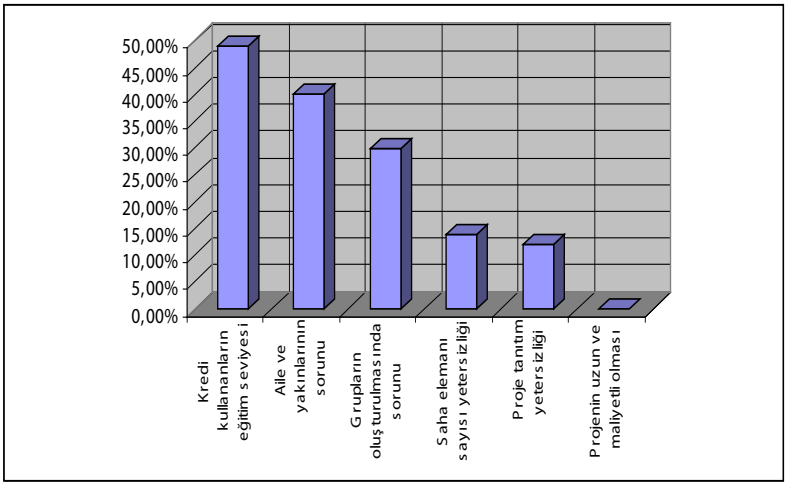
Şekil 2. Mikro Kredi Projesi İçin Finansal Desteğin Kaynağı

Şekil 3'de ise mikro finansman projelerinin gerçekleştirilmesi sırasında ortaya çıkan giderlerin nasıl karşılandığı yer almaktadır. Buna göre, proje yöneticileri mikro kredi projesi için giderlerinin %26'sini merkezden, %8'si bankalardan, %26'ı bağış yoluyla ve %40'u ise kendi olanakları ile gerçekleştirmektedir.

Şekil 3. Mikro Kredi Projesi Giderlerinin Karşılandığı Kaynaklar

Şekil 4'e göre,mikro kredi sağlanırken karşılaşılan sorunların başında %49 ile kredi kullananların eğitim seviyesi gelmektedir. Daha sonra sırasıyla %40 ile aile ve yakınların sorun olması, %30 ile dayanışma gruplarının oluşturulmasında sorun olması, %14 ile saha elemanlarının sayısının yetersizliği ve %12 ile mikro kredi projesinin tanıtımının yetersizliği gelmektedir. Mikro kredi projesinin uzun ve maliyetli olması, mikro kredi sağlanırken karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmamaktadır.

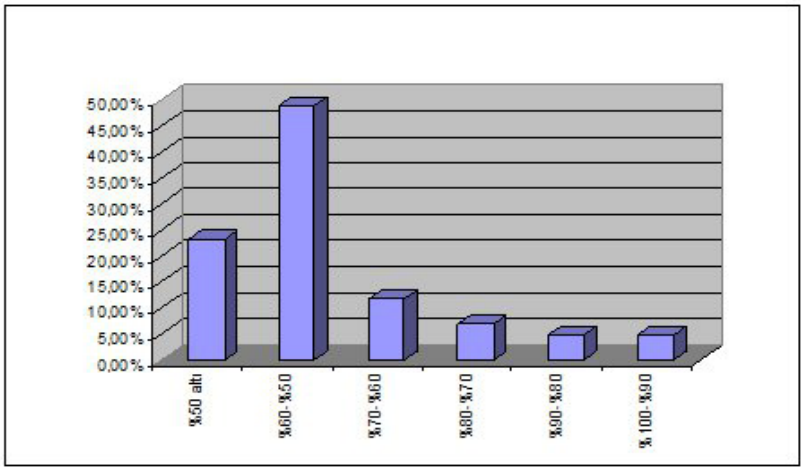

Şekil 4. Mikro Kredi Sağlamada Karşılaşılan Sorunlar Mikro kredi alan müşterilerin %63 Sivil toplum organizasyonu yöneticisi mikro kredinin işleyişine ilişkin mevcut düzenlemelerin yeterli olduğunu düşünürken, %37 proje yöneticisi mikro kredinin işleyişine ilişkin mevcut düzenlemelerin yeterli olmadığını düşünmektedir. Aynı zamanda yöneticilerin sadece %4'ü ulaşılabilecek tüm mikro kredi müşterilerine ulaştıklarını düşünürken, %48'si kısmen, %48'si ise hiç ulaşamadıklarını düşünmektedir.

Toplam mikro kredi projesi içerisinde müşteri sayısı bakımından 2008 yılsonu hedeflerine

ulaşılan oran %46'dır, kısmen bu hedeflere ulaştıklarını sivil toplum organizasyonu yöneticileri %30'luk bir kısmı oluştururken, %24 proje yöneticisi ise müşteri sayısı bakımından hedefe ulaşamadığını belirtmektedir.

Şekil 5'te mikro kredi müşterilerinin başka kurum veya kuruluşlardan yardım alıp almadıkları görülmektedir. Buna göre, mikro kredi müşterilerinin %72'si %60'dan az devlet veya herhangi bir yardım kuruluşundan ayni veya nakdi yardım almaktadır.

Şekil 5. Mikro Kredi Müşterilerinin Devlet veya Herhangi Bir Diğer Yardım Kuruluşundan Ayni veya Nakdi Yardım Alma Oranı

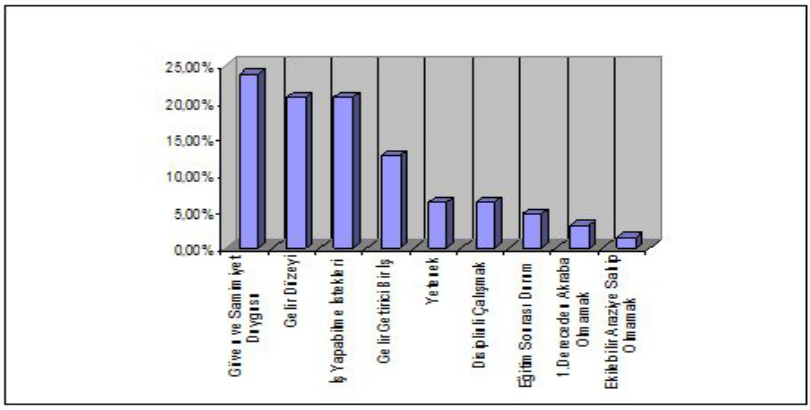
MAYA, TOG ve TGMP projeleri karşılaştırıldığında; MAYA mikro kredi müşterilerinin tamamı %60'ın altında devlet veya herhangi bir yardım kuruluşundan ayni veya nakdi yardım almakta, TOG mikro kredi müşterilerinin benzer şekilde tamamının %60'ın altında devlet veya herhangi bir yardım kuruluşundan ayni veya nakdi yardım almakta ve TGMP mikro kredi müşterilerinin ise %69,23'ünün %60'ın altında devlet veya herhangi bir yardım kuruluşundan ayni veya nakdi yardım almakta oldukları görülmektedir.

Mikro krediden en fazla yarar sağlayabilecek gruplar şekil 6'da yer almaktadır. Buna göre, mikro kredi projelerinde %91 oranında asgari ücretin altında gelire sahip olanlar mikro kredi müşterileri olarak hedeflenmektedir. Mikro kredi proje yöneticilerinin deneyimine göre, %90,7 "hiçbir yardım almayan en yoksul kadınlar ve hiçbir yardım almayan yoksul kadınlar" grubuna mikro kredi verilmesi daha yararlıdır.

Şekil 7'ye göre, mikro kredi müşterileri değerlendirme sürecindeki anlayış incelendiğinde, birinci sırada güven ve samimiyet duygusunun geldiği görülmektedir. Bunu kredi alanların gelir düzeylerindeki durum ve aldıkları mikro kredi ile iş yapma istekleri, mikro krediyi gelir getirici bir işte kullanmaları, mikro kredi alanların yetenekleri, disiplinli çalışmaları,

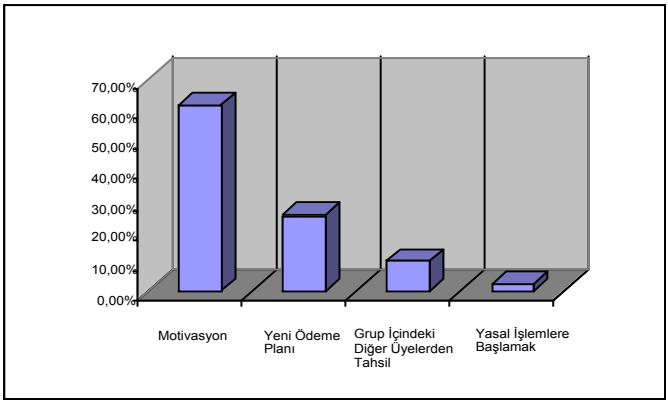
verilen eğitim sonrası gelinen düzey, mikro kredi alanların birbirleri ile birinci dereceden akraba olmaması ve son olarak ekilebilir bir araziye sahip olmamaları gelmektedir.

Şekil 6. Proje Yöneticisi Deneyimine Göre Mikro Kredi Verilmesi En Yararlı Grup

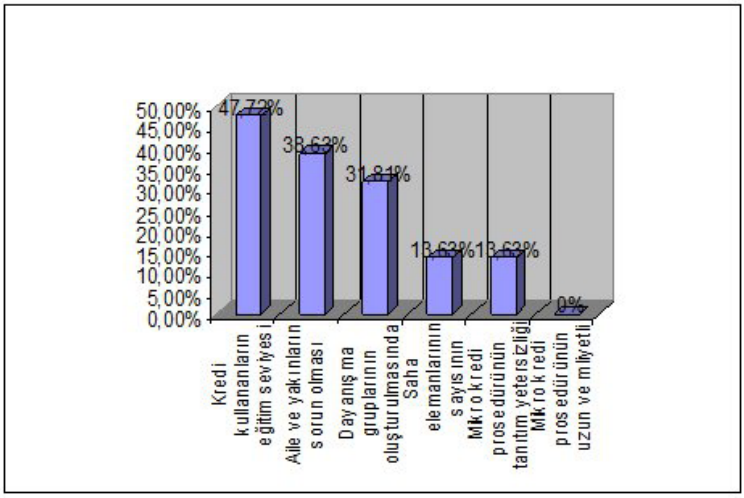
Şekil 7. Mikro Kredi Müşterileri Değerlendirme Sürecindeki Proje Yürütücülerinin Anlayışı

Mikro kredilerin geri ödenmemesi durumunda izlenen politika Şekil 8'de yer almaktadır. Mikro kredide hedef kitle yoksul kesim, amaç yoksulluğun azalması olduğundan mikro kredinin ödenmemesi durumunda %61,3 oranında motivasyon yoluna gidilmektedir. Mikro krediyi ödeyemeyen müşterilere haftalık ziyaretler düzenlenerek konuşma ve telkin ile cesaretlendirmeye çalışılmaktadır. Daha sonra yeni ödeme planları düzenlenerek borçlar çok küçük parçalara kısa dönemli bölünerek ödemenin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Yaklaşık %10 projede ise mikro kredi alan grupta, mikro krediyi ödeyemeyen müşterinin kredisi, grup içindeki diğer müşterilerden tahsil edilmektedir. Maya, kredi ödenmemesi durumunda yasal işlemlere başlama yoluna gitmektedir.

Şekil 8. Mikro Kredi Müşterilerinin Mikro Kredi Ödememeleri Durumunda Yapılanlar

Şekil 9'da mikro kredi STK yöneticilerine göre mikro kredi kullanırken karşılaşılan sorunlar gösterilmektedir. Buna göre en büyük sorun, kredi kullananların eğitim seviyesidir. Daha sonra aile ve yakınlarından kaynaklanan sorunlar ve dayanışma gruplarının oluşturulmasında karşılaşılan sorunlar gelmektedir. Saha elemanlarının sayısının yetersizliği ve mikro kredi prosedürünün tanıtım yetersizliği aynı derecede etkiye sahiptir. Mikro kredi prosedürünün uzun ve maliyetli olması ise hiçbir şekilde zorluk olarak görülmemektedir.

Şekil 9. Mikro Kredi Zorlukları

Mikro kredi projesini yürütme yılı ile mikro kredi alan müşterilerin ortalama kredi alma sıklıkları arasında bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Projenin yürütülme yılının, mikro kredi alma sıklıklarına etki etmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Test İstatistiği

	Projeyi Yürütme Yılı
Mann-Whitney U	51,500
Wilcoxon W	171,500
Z	-3,039
Asymp. Sig. (2-tailed)	,002

Tablo 1 incelendiğinde Mann-Whitney U, Wilcoxon W ve Z istatistiği ve *p* değeri görülmektedir. *p* değeri 0,05'den küçük olduğundan, ortalama mikro kredi alınma sıklığı ile proje yöneticilerinin projeyi yönettikleri zaman ortancalarının eşit olmadığına karar verilir.

Tablo 2. Sıra Değerleri

Ortalama mikro kredi alınma sıklığı		N	Ortalama Sıra
Projeyi yürütme yılı	Bir yılda bir	15	11,43
	Altı ayda bir	18	21,64
	Ayda bir	7	22,40

Tablo 2 incelendiğinde, ortalama mikro kredi alınma sıklığı ile proje yöneticilerinin projeyi yönettikleri zaman ortancalarının eşit olmadığı, bu durumda yılda bir kez mikro kredi verilenlerin ortalaması 11,43, altı ayda bir mikro kredi verilenlerin ortalamasının 21,64, ayda bir 22,40 olduğu görülmektedir. Bu nedenle STK yöneticisinin yönettiği süre arttıkça, mikro kredi verilme sıklığının arttığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 3'te Mann-Whitney U, Wilcoxon W ve Z istatistiği ve *p* değeri görülmektedir. *p* değeri 0,05'den küçük olduğundan, dayanışma gruplarının oluşturulmasında sorunla karşılaşılması ile proje yöneticisinin yaşı ortancalarının eşit olmadığına karar verilir.

Tablo 3. Test İstatistiği

	Projeyi yöneticisinin yaşı
Mann-Whitney U	121,000
Wilcoxon W	556,000
Z	-2,139
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,032

Bu doğrultuda tablo 4'de sıra değerleri incelendiğinde, dayanışma gruplarının oluşturulmasında karşılaşılan sorunlara göre proje yöneticisinin yaşı için sıra değerlerinin birbirine yakın değerler almadığı, dayanışma gruplarında sorunla karşılaşılmadığını söyleyenlerin ortalamasının 19,17, dayanışma gruplarında sorunla karşılaşıldığını söyleyenlerin ortalamasının 27,86 olduğu görülmektedir. Bu nedenle dayanışma gruplarında sorunla karşılaşan proje yöneticilerinin yaş ortalamasının daha küçük olduğu kararına varılmaktadır.

Tablo 4. Sıra Değerleri

Dayanışma gruplarının oluşturulmasında sorunla karşılaşılması		N	Ortalama Sıra
Projeyi yöneticisinin yaşı	hayır	29	19,17
	evet	14	27,86

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın ekonomik göstergelere ilaveten beşeri ve sosyal göstergelerle ölçüldüğü yeni bir yaklaşımla ele alınmaktadır. STK'lar ve işletmeler KSS anlayışıyla, sürdürülebilir kalkınmaya özellikle beşeri sermayenin iyileştirilmesi yoluyla katkıda bulunmak bulunmaktadır. Son yıllarda gerek işletmelerin gerekse STK'ların bu tür faaliyetlere ağırlık verdikleri görülmektedir. Bu çalışmanın konusunu, STK'lar tarafından gerçekleştirilen KSS faaliyetleri içinde yer alan mikro finansman projeleri oluşturmaktadır. Yapılan analizlerle, STK'ların mikro finansman uygulamalarıyla yoksulluğun azaltması, bireylerin gelişimine ve yaşam kalitesinin yükselmesine olanak sağlanması, böylece sürdürülebilir kalkınmaya katkısı incelenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, STK'ların mikro finansman projelerinin uygulandıkları bölgede istihdam yarattığı, projelerden özellikle kadınların faydalandığı ve kadın girişimciliği destekleme noktasında mikro finansman politikasının etkili bir araç olduğu görülmüştür.

Mikro finansman projelerinin finansal desteğinin büyük ölçüde bağışçılara dayandığı, proje giderlerinin ise projeyi yürüten STK'ların kendi imkanlarıyla karşılandığı belirlenmiştir. Bu durum mikro finansman poltikasıyla ulaşılması beklenen hedef kitlenin tamamına ulaşmayı engellemektedir. Hedeflerin tam olarak gerçekleştirilememesinin bir diğer nedeni olarak da mikro finansman politikasıyla ilgili mevcut düzenlemelerin yetersizliğidir.

Proje yürütücüsünün projeyi yürüttüğü sürenin uzaması, mikro finansman projesinin önemli ölçüde güvene ve motivasyona dayanması sebebiyle mikro kredi talebini etkilemektedir.

Bu nedenle mikro finansman projelerinin Türkiye'de istikrarlı şekilde uygulanması ve yönetsel, finansal, kurumsal yapılanmasının güçlendirilerek yaygınlaştırılması toplumun en dezavantajlı kesimlerinin ekonomik koşullarını ve yaşam kalitesini yükseltecektir. Mikro finansman politikasının hedef kitlesini oluşturan kadınların bu projeden yararlanma imkanı arttıkça, beraberinde gelecek nesilleri oluşturacak çocuk ve gençlerin de yaşam koşullarını iyileştirici etkiler yaratılmış ve sürdürülebilir kalkınmanın temel unsuru olan beşeri sermayeye kalıcı ve uzun vadeli yatırım yapılmış olacaktır.

Ek 1. İşletmelerin KSS Faaliyetlerine Örnekler

Kuruluş Adı	Proje Adı	Başlangıç Tarihi
Koç Topluluğu	Mesleki-Teknik Eğitimi Özendirme Programı	2006
Turkcell	Kardelenler	2000
Opet	Gelibolu Yarımadası "Tarihe Saygı Projesi"	2006
Opet	Temiz Tuvalet Kampanyası	2000
Garanti Bankası ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı-Türkiye	Alan Koruma Programı (Türkiye'nin Önemli Kuş ve Bitki Alanları)	2003
Aygaz	"Aygaz Ev Kazalarına Karşı Uyarıyor" Kampanyası	1998
Bridgestone	"Farım da Hep Açık Yolum da" kampanyasıyla	1999
Cif	Topkapı Sarayı Renovasyon" Projesi ve Temizlik Treni Kampanyası	1998

Kaynak: (Aktan, 2007: 147-159; Yönet, 2005: 261).
http://www.aygaz.com.tr/tr-R/SosyalSorumluluk/SosyalSorumlulukProje/Egitimveaygaz/ (17.01.2012)
http://www.opet.com.tr/tr/Icerik.aspx?cat=1&id=49 (17.01.2012)
http://www.turkcell.com.tr/site/tr/turkcellhakkinda/Sayfalar/sosyal-sorumluluk/egitim/kardelenler/kardelenler.aspx (17.01.2012)
http://www.unilever.com.tr/sustainability/sosyalsorumlulukprojeleri/arsiv/cifiletopkapisarayi-disyuzeyitemizlemeprojesi.aspx (17.01.2012)

Ek 2. TGMP Mikro Kredi Şubelerinin Merkez, Üye ve Kredi Alan Üye Sayısı (30.05.2009 Tarihi İtibarıyla)

Açılış Tarihi	Şubeler	Merkez Sayısı	Grup Sayısı	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye Sayısı
10.03.2009	ADIYAMAN/Merkez Şubesi	18	31	171	159
25.03.2008	AMASYA/Merkez Şubesi	69	90	454	443
09.11.2006	ANKARA/Mamak Şubesi	62	167	778	755
19.07.2008	AYDIN/Merkez Şubesi	41	104	520	520
07.12.2006	BATMAN/Merkez Şubesi	66	116	611	549
29.04.2009	BATMAN/Kozluk Şubesi	1	1	3	4
02.04.2009	BİLECİK/Merkez Şubesi	7	13	65	59
14.04.2009	BİNGÖL/Merkez Şubesi	16	16	80	82
08.04.2009	BURDUR/Merkez Şubesi	6	9	45	41
23.05.2008	BURSA/Merkez Şubesi	27	116	580	561
03.08.2007	ÇANKIRI/Merkez Şubesi	34	89	445	435
10.09.2008	ÇORUM/Merkez Şubesi	77	100	499	477
01.07.2005	DİYARBAKIR/Bağlar Şubesi	75	469	2.061	1.986
18.07.2003	DİYARBAKIR/Bismil Şubesi	72	259	1.183	1.168
01.09.2006	DİYARBAKIR/Hüsnü Özyeğin Ergani Şubesi	65	290	1.381	1.371
01.12.2008	DİYARBAKIR/Kayapınar Şubesi	24	133	654	590
01.06.2007	DİYARBAKIR/Silvan Şubesi	61	104	603	584
18.07.2003	DİYARBAKIR/Sur Şubesi	78	471	2.014	1.993
11.07.2008	ERZİNCAN/Merkez Şubesi	45	68	340	335
05.09.2007	ESKİŞEHİR/Odunpazarı Şubesi	28	115	575	551
24.09.2008	ESKİŞEHİR/Tepebaşı Şubesi	19	81	405	387
13.05.2008	GAZİANTEP/Şahinbey Şubesi	58	133	661	654
09.07.2007	GAZİANTEP/Şehit Kamil Şubesi	92	268	1.214	1.215
13.01.2009	HATAY/Merkez Şubesi	16	29	145	155
18.01.2009	HATAY/ Ramazan Öz İskenderun Şubesi	18	21	105	91
09.04.2009	ISPARTA/ Merkez Şubesi	8	8	40	32
15.04.2008	KAYSERİ/ Merkez Şubesi	60	91	431	426
03.09.2007	KAHRAMANMARAŞ/ Merkez Şubesi +Bölge	53	200	1.000	975
27.11.2008	KAHRAMANMARAŞ/ Turgay Ciner Elbistan Şubesi	23	88	444	415
28.10.2008	KIRŞEHİR/Merkez Şubesi	12	52	260	258
12.02.2009	MALATYA/Merkez Şubesi	20	45	230	210
21.05.2007	MARDİN/Merkez Şubesi	30	139	585	574
02.02.2009	MARDİN/Kızıltepe Şubesi	18	43	215	194
25.05.2008	NİĞDE/Merkez Şubesi	62	76	378	367
07.03.2008	RİZE/Merkez Şubesi	32	67	342	344
21.11.2008	SİİRT/Nihat Özdemir Kurtalan Şubesi	8	9	39	38
07.03.2008	SİVAS/Merkez Şubesi	39	107	550	519
31.10.2008	ŞANLIURFA/Merkez Şubesi	36	123	616	582

Kaynakça

AKTAN, C.C. (2007), "Türkiye'de Sosyal Sorumluluk Projeleri: Uygulamalardan Örnekler", Aktan. C.C. (ed.), *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk,* İstanbul, İGİAD Yayınları, 147-160.

AKTAN, C.C. ve BÖRÜ, D. (2007), "Kurumsal Sosyal Sorumluluk", Aktan. C.C. (ed.), *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk,* İstanbul, İGİAD Yayınları, 11-36.

Banerjee, S.B. (2002), "Contesting Corporate Citizenship, Sustainability and Stakeholder Theory: Holy Trinity or Praxis of Evil?" *Academy of Management Conference,* Denver, August 9-13, 2002.

Bowen, H. (1953), *Social Responsibilities of the Businessman,* Harper, New York.

Clark, C. (1957). *The Conditions of Economic Progress*, (3rd edition), London, Macmillian.

Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Etkileri,* Ankara, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları.

Harris, M.J. (2000), "Basic Principles of Sustainable Development", *Global Development and Environment Institute,* Working Paper No. 00-04, June.1-26.

http://tog.org.tr/hakkimizda_125 (15.01.2012)

http://www.grameenfoundation.org/what-we-do/microfinance/microfinance-basics (15.01.2012)

http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=177 (15.01.2012)

http://www.aygaz.com.tr/tr-TR/SosyalSorumluluk/SosyalSorumlulukProje/Egitim veaygaz/ (17.01.2012).

http://www.kedv.org.tr/index.php?page=maya (15.01.2012)

http://www.opet.com.tr/tr/Icerik.aspx?cat=1&id=49 (17.01.2012).

http://www.tgmp.net/sayfa.aspx?aKat=9 (15.01.2012)

http://www.turkcell.com.tr/site/tr/turkcellhakkinda/Sayfalar/sosyal-sorumluluk/egiti m/kardelenler/ kardelenler.aspx (17.01.2012).

http://www.unilever.com.tr/sustainability/sosyalsorumlulukprojeleri/arsiv/cifiletopkapisarayidisyuzeyitemizlemeprojesi.aspx (17.01.2012).

Kuznets, S. (1968), *Toward a Theory of Economic Growth With "Reflections on the Economic Growth of Modern Nations.* New York, Norton.

Marrewijk, M. (2003), "Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion", *Journal of Business Ethics* 44, 95-105.

Marsden, C. ve Adriof, J. (1998), "Towards an Understanding of Corporate Citizenship and How to Influence It", *Citizenship Studies* 2(2), 329-352.

Panapanaan, V.M. ve Linnanen, L. (2009), "Finland". *Global Practices of Corporate Social Responsibility.* Idowu. S.O. and Filho. W.L. (ed)s, 73-102.

Rivera, J.D. ve Noonan, F. (2002**),** "Corporate Social Responsibility - Governance for Sustainability" *10th International Conference of the Greening of Industry Network in Göteborg,* Sweden , June 23-26, 1-20.

ROSTOW, W.W. (1971), *The Stages of Economic Growth,* (2nd edition) New York: Cambridge University Pres.

Sarıkaya, M. ve KARA, F.Z. (2007), "Sürdürülebilir Kalkınmada İsletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaslık", *Yönetim ve Ekonomi* 14(2), *221-233.*

Sen, A. (1984), *Resources, Values and Development,* Oxford: Basil Blackwell.

Silberhorn, D. ve Warren, R.C. (2007). "Defining Corporate Social Responsibility", *European Business Review* 19(5), 352-372.

Streeten, P.P. (1984), *First Things First: Meeting Basic Human Needs In The Developing Countries,* World Bank, Oxford University Press.

Todaro, M. P. ve Smith, S.C. (2003), *Economic Development,* (8th edition), Reading Mass., Addison Wesley.

UN (1987), Our Common Future, Chapter 2: Towards Sustainable Development, (Paper No: A/42/427) http://www.un-documents.net/ocf-02.htm#I (20.01.2012).

UN (2002), Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 26 August-4 September 2002 (Paper No: A/CONF.199/20&A/CONF.199/20/Corr.1) http://www.unctad.org/en/docs/aconf199 d20&c1_en.pdf (20.01.2012).

UNDP (1994), *Human Development Report.* New York: Oxford University Press.

UNDP (2011), *Human Development Report: Sustainability and Equity: A Better Future for All* http://hdr. undp.org/en/media/HDR_2011_EN_TechNotes.pdf (20.01.2012).

Valor, C. (2005). "Corporate Social Responsibility and Corporate Citizenship: Towards Corporate Accountability", *Business and Society Review* 110(2), 191-212.

Yönet, E. (2005), "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışında Son Dönemeç: Stratejik Sorumluluk", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8(13), 239-264.

bgur@iticu.edu.tr